

Arne Jon Isachsen
Handelshøyskolen BI
10. juli 2006

KINESERNE BLIR GAMLE FØR DE BLIR RIKE

Mens kinesiske kvinner tidlig på 1950-tallet og til godt over midten av 1960-tallet i gjennomsnitt fødte 6 barn, var fødselshyppigheten falt til om lag det halve ved utgangen av 1970-årene. I dag føder kvinner i Kina i gjennomsnitt 1,7 barn. Over tid holder det knapt til en reproduksjon av befolkningen.

Familiepolitikken varierer over provinsene. I Tibet, som har status som autonomt område, er det ingen barnebegrensning. Her er føder kvinnene i gjennomsnitt tre barn. Også andre minoriteter enn tibetanere står relativt fritt i valg av hvor mange barn de vil ha. I noen provinser er det slik at dersom den førstefødte er en jente, har man anledning til å prøve en gang til. En begrunnelse for denne politikken er at arbeidet på landsbygda fysisk sett er så krevende at rå muskelkraft må til. Foreldrenes sikkerhet for alderdommen kan komme i spill om ikke eget avkom har krefter nok til å gjøre seg nytte av de ressursene man har tilgang på.

Hva skjer om man bryter reglene og setter flere barn til verden? I noen provinser må man da betale en bot. Denne boten er avhengig av inntekten. Er man rik nok kan det både være hyggelig og prestisjefyllt å ha en større barneflokk. En annen måte å motivere folk til å holde seg til reglene på er å la foreldrene betale for ytelser til barn nummer to som er gratis for det første barnet. En slik politikk innebærer en diskriminering som strider mot grunnleggende menneskerettighetsprinsipper.

Ved utgangen av 2004 bodde det 543 millioner kinesere i byene og 757 millioner på landet. Innbakt i de 543 millioner byboere er det anslagsvis 140 millioner gjestearbeidere, som ikke har status som fullverdige borgere. Med papirene i orden kan en gjestearbeider få bystatus. Noen ganger skjer det gjennom ren korrupsjon. Andre ganger ved at arbeidsgiver kjøper av den kvoten de lokale myndigheter legger ut for overgang fra gjeste- til fast-innbygger-status.

Fordi de lokale myndighetene – og ikke de sentrale i Beijing – står for mye av utgiftene til helse, skole og aldershjem, er byboere ikke spesielt interessert i å ta inn folk fra landet og gi dem fulle rettigheter. Når nå Beijing fra neste år av skal ta på seg alle utgifter til den ni-årige skolen, vil dette trolig lette noe på denne konflikten.

Kina har fremdeles en temmelig ung befolkning. Bare 11 % er 60 år eller mer. I USA er denne andelen 17 % og i Japan 26 %. I 2050 er bildet dramatisk endret. FN anslår at andelen eldre i Kina da er nesten tre-doblet. I USA stiger andelen på 60 år og mer opp til det nivået Japan har i dag. Legger man tak over hele Japan i 2050 vil det minne mistenkelig om et gamlehjem; andelen eldre forventes å være hele 42 %. Kina vil i årene etter 2050 bevege seg i samme retning som Japan, dvs. andelen eldre vil fortsette å øke. Men til forskjell fra Japan vil Kina være et forholdsvis fattig land når dets innbyggere eldes.

Med beskjedne pensjoner, få aldershjem og et lite utviklet offentlig helsevesen kan man frykte at mange kinesere – særlig gamle uten noen nær familie til å ta seg av dem – vil gå en dyster alderdom i møte. ”En humanitær tragedie i sakte film er i ferd med å utspille seg i Kina”, sier

professor Nicholas Eberstadt ved American Enterprise Institute.

Ettbarns-politikken som i sin første fase – og der er Kina enda – gir store samfunnsøkonomiske gevinster, har konsekvenser på lenger sikt som vi vanskelig fullt ut kan overskue. Hva slags mennesker vil 1-2-4 modellen skape der det ene barnet blitt dullet med av to foreldre og fire besteforeldre? ”Den lille keiser” har kineserne allerede begynt å kalle sitt ene, skjønne barn.

Mer alvorlig, hvordan vil Kina frem i tid håndtere det faktum at det i dag fødes 119 guttebarn for hver 100 fødte pikebarn? Den naturlige relasjonen her er 106 gutter for 100 piker. Allerede i 1990 var tallet blitt forskjøvet til 111 gutter for 100 jenter. Således må kinesiske gutter midt i tenårene i dag sloss hardere for jentene enn hva deres foreldre gjorde. Vil denne skjevfordelingen mellom kjønnene skape et mer brutalt samfunn?

Når man studerer befolkningsutviklingen i Kina, ser man klart hvordan tilveksten stuper våren 1959 og tre år fremover. Fødselsraten faller, og dødsraten stiger. Formann Maos meningsløse prosjekt – Det store spranget fremover – som endte med hungersnød og enorme lidelser for menneskene i Midtens rike, ligger bak. ”Hvor mange liv tok Det store spranget fremover”, spurte en kinesisk professor nylig, i et foredrag om befolkningsutviklingen i Kina. ”Det offisielle kinesiske tallet er 13 millioner”, sa han. ”Amerikanske forskere”, fortsatte han, er kommet frem til 30 millioner”. ”Mine egne beregninger”, avslutter han, ”gir et tall på 22 millioner”. Omtrent det antall mennesker som i dag bor i de nordiske landene.

Det eneste lyspunktet i denne sørgelige historien er dette: Kinesiske forskere kan nå snakke og forske fritt om dette triste temaet.